

De dikte van een plak paté

ALLE LANSU

Wie de eerste romans van Jean-Philippe Toussaint (Brussel, 1957) heeft gelezen, zal nooit hebben vermoed dat zijn alter ego - dat steevast als ik-verteller in zijn boeken optreedt - nog eens intercontinentale reizen zou maken.

De hoofdpersonen in die eerste romans, *De badkamer* (1985) en *Meneer* (1987) bezaten beiden een grote liefde voor het onbeweeglijke en brachten hun dagen respectievelijk door in de badkamer, mijmerend over het verstrijken van de tijd, en op een stoel op het dak van een flat, zich overgevend aan bespiegelingen over de kosmos. In de romans die volgden (*Het fototoestel*, *De aarzeling* en *De televisie*) gingen Toussaints vertellers de confrontatie met de wereld niet langer uit de weg, maar ze bleven buitenstaanders, niet voor grote avonturen in de wieg gelegd. Zo ontvouwde Toussaint in flinterdunne, bijna gewichtloze boeken gaandeweg zijn program, dat keer op keer bestaat uit een lichtvoetig commentaar op grote existentiële kwesties als het onherroepelijk verstrijken van de tijd en de vergeefsheid van alle streven.

In zijn verhalenbundel *Zelfportret (in den vreemde)* schetst Toussaint een zelfportret als reiziger. Maar zoals te verwachten, doen de locaties in den vreemde er niet zoveel toe; tenslotte bewogen zijn helden zich altijd al in den vreemde, vreemdelingen in de werkelijkheid.

In het hoofdstuk Berlijn blijft het decor bijvoorbeeld beperkt tot een slagerij waar de verteller zijn gevecht met de verkoopster over de juiste dikte van een plak paté tot een slapstickachtige scene weet uit te vergroten. Het hoofdstuk Praag handelt vooral om de treinreis erheen, om de ervaring van het onderweg zijn in de volheid van 'ongeschonden verwachtingen' die, in Praag gearriveerd, onmiddellijk bezoedeld worden door een ongelukkig gekozen accommodatie. Niet het einddoel (dat vaak niet eens bereikt wordt), maar het onderweg zijn is hier van belang. In maar liefst vijf verhalen is Japan het decor. Dat lijkt me geen toeval. Ik vermoed dat Toussaint gefascineerd is door het zenboeddhisme.

Ook in dit boek toont hij zich weer een kampioen van het minimale. De elf hoofdstukken drijven op flinterdunne anekdotes, maar Toussaint beheerst de kunst van het betere ouwehoeren uitstekend. Zijn lange, meanderende zinnen getuigen van zijn plezier in elegante formuleringen en precieze typering. Met de minutieuze beschrijving van triviale handelingen en banale details roept hij tegelijkertijd een sfeer op van onwezenlijkheid en vervreemding. Zijn onthechte blik, zijn oog voor het absurde, staat garant voor tal van komische momenten.

Zeer geestig is zijn beschrijving van een culturele manifestatie in Hanoi, waar Franse en Vietnamese schrijvers elkaar ontmoeten. Met fijne ironie tekent Toussaint de rituele poppenkast en voert die naar een hilarische finale waarin de filmster/zangeres Jane Birkin figureert: 'Ik weet niet zo goed hoe het zo ver was gekomen, maar nu was iedereen bezig Jane Birkin te vragen iets te zingen, vier generaties Vietnamese schrijvers, zij die tegen de Fransen hadden gevochten,

zij die tegen de Amerikanen hadden gevochten, iedereen, in de grote conferentiezaal, klapte in de handen en scandeerde: Liedje, liedje!

Zelfportret (in den vreemde) is een klein, vrolijk stemmend boekje, dat toch doordrenkt is van melancholie om het verstrijken van de tijd. Alleen af en toe is de verteller even verzoend met die voortstromende tijd, zoals achter op de motor in het verkeer van Hanoi: 'Rondom me was alles vloeibaar, loom vergleed alles in de lauwe warmte om me heen, de tijd en het verkeer, mijn liefdes en jeugd, ik deed geen enkele poging om de tijd tegen te houden, ik was bereid oud te worden, ik aanvaardde het idee van de dood zonder opstandigheid.' Hier is een soort zenboeddhist aan het woord, die verslag doet van een haast mystieke ervaring, en dat middenin het hectische straatleven van Hanoi. In zulke momenten beleven de helden van Toussaint hun ultieme geluk.

Jean-Philippe Toussaint: *Zelfportret (in den vreemde)*
Vertaling: Marianne Kaas Van Gennep, fl. 19,90